

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2025. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2025.12.44>

УДК 657.3:630.1

Л. В. Гуцаленко,

*д. е. н., професор, професор кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5181-8652>*

В. А. Задорожняк,

*здобувач вищої освіти кафедри обліку та оподаткування,
Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-3675-8557>*

В. А. Крижова,

*здобувач вищої освіти кафедри обліку та оподаткування,
Миколаївський національний аграрний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0009-5440-3001>*

ОБЛІК ВИТРАТ НА ВИРОБНИЦТВО ЕКО-ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА: МІЖНАРОДНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ СТАНДАРТИ

L. Gutsalenko,

*Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Accounting and Taxation,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
V. Zadorozhniak,*

*Student of the Department of Accounting and Taxation,
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
V. Kryzhova*

*Student of the Department of Accounting and Taxation,
Mykolaiv National Agrarian University*

**ACCOUNTING FOR THE COSTS OF PRODUCING ECO-FRIENDLY
PLANT PRODUCTS: INTERNATIONAL AND NATIONAL STANDARDS**

У статті досліджено особливості обліку витрат виробництва еко-продукції рослинництва в контексті національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку. Проаналізовано концептуальні підходи до визначення еко-продукції: технократичний, екосистемний та соціально-економічний. Виявлено специфічні характеристики витрат органічного виробництва, включаючи сертифікацію, екологічний моніторинг, використання біопрепаратів та навчання персоналу. Здійснено порівняльний аналіз підходів до обліку витрат згідно з НП(С)БО та МСФЗ, зокрема МСБО 41 «Сільське господарство» та МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості». Встановлено, що міжнародні стандарти забезпечують більшу гнучкість та прозорість в обліку біологічних активів і екологічно зумовлених витрат через використання справедливої вартості. Досліджено зарубіжний досвід країн ЄС, зокрема Німеччини та Австрії, щодо організації обліку та державної підтримки органічного виробництва через спеціалізовані програми субсидування. Визначено проблемні аспекти української практики: відсутність деталізації еко-витрат у НП(С)БО, складнощі у калькулюванні собівартості через тривалий біологічний цикл виробництва, накопичення витрат та облік незавершеного виробництва, сезонний характер діяльності та розподіл витрат між звітними періодами. Виявлено ризики для вітчизняних виробників: недостатню обґрунтованість цінової політики, складнощі у залученні інвесторів через непрозору собівартість. Обґрунтовано необхідність розробки прикладних облікових рішень з урахуванням специфіки еко-продукції, інтеграції класифікації витрат за ступенем змінності в систему управлінського обліку та впровадження систем екологічного управлінського обліку (Environmental Management Accounting) для забезпечення ефективного управління органічними агропроектами, обґрунтування цінової політики, залучення інвесторів та стратегічного планування в контексті «зеленої» економіки України. Визначено перспективні напрями подальших досліджень: розробка методик обліку з урахуванням екологічних

стандартів, оцінка впливу на прибутковість, формування прозорих критеріїв економічної ефективності еко-продукції.

The article examines the peculiarities of accounting for the costs of producing eco-friendly plant products in the context of national and international accounting standards. It analyzes conceptual approaches to defining eco-products: technocratic, ecosystemic, and socio-economic. It identifies specific characteristics of organic production costs, including certification, environmental monitoring, use of biological products, and staff training. A comparative analysis of approaches to cost accounting in accordance with NAS(S) and IFRS, in particular IAS 41 “Agriculture” and IFRS 13 “Fair Value Measurement,” is carried out. It was found that international standards provide greater flexibility and transparency in accounting for biological assets and environmentally related costs through the use of fair value. The foreign experience of EU countries, in particular Germany and Austria, in organizing accounting and state support for organic production through specialized subsidy programs was studied. The problematic aspects of Ukrainian practice have been identified: lack of detail on eco-costs in the National Accounting Standards, difficulties in calculating costs due to the long biological production cycle, accumulation of costs and accounting for work in progress, seasonal nature of activities, and distribution of costs between reporting periods. Risks for domestic producers have been identified: insufficient justification of pricing policy, difficulties in attracting investors due to opaque production costs. The need to develop applied accounting solutions taking into account the specifics of eco-products, integrate the classification of costs by degree of variability into the management accounting system, and introduce environmental management accounting systems to ensure effective management of organic agricultural projects, justifying pricing policy, attracting investors, and strategic planning in the context of Ukraine's “green” economy. Promising areas for further research have been identified: the development of accounting methods that take into

account environmental standards, the assessment of the impact on profitability, and the formation of transparent criteria for the economic efficiency of eco-products.

Ключові слова: *еко-продукція, органічне виробництво, облік витрат, рослинництво, МСБО 41, НП(С)БО, біологічні активи, справедлива вартість, управлінський облік, сертифікація.*

Keywords: *eco-products, organic production, cost accounting, crop farming, IAS 41, NP(S)A, biological assets, fair value, management accounting, certification.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. В сучасних умовах господарювання одним із ключових завдань аграрних підприємств є забезпечення достовірного, повного та оперативного формування облікової інформації щодо обсягів виробленої продукції, використання матеріально-трудових ресурсів і визначення рівня собівартості. Особливої актуальності це набуває у контексті розвитку виробництва еко-продукції рослинництва, де облік витрат виступає важливим інструментом підтвердження екологічної відповідальності, економічної ефективності та відповідності міжнародним і національним стандартам. Саме впровадження методичних підходів до обліку витрат у виробництві еко-продукції є передумовою підвищення конкурентоспроможності підприємств і забезпечення прозорості інформації для зацікавлених сторін.

Виробництво еко-продукції рослинництва характеризується додатковими витратами, пов'язаними з дотриманням екологічних норм, стандартів і практик, які не завжди адекватно відображаються в традиційних системах бухгалтерського обліку. Витрати на сертифікацію органічного виробництва, екологічний моніторинг ґрунтів і води, утилізацію органічних відходів, використання дорогих біопрепаратів та

навчання персоналу екологічним протоколам створюють специфічну структуру собівартості, яка вимагає окремого аналітичного обліку.

У обліковій системі відповідно до вимог НП(С)БО, такі витрати не ідентифікуються окремо, а змішуються з іншими виробничими або адміністративними витратами. Це призводить до втрати аналітики, своєчасності проведення дієвого управлінського контролю та ускладнює обґрунтування цін на органічну продукцію. Водночас міжнародні стандарти фінансової звітності, зокрема МСБО 41 «Сільське господарство» та МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», пропонують більш гнучкі інструменти для оцінки біологічних активів і розкриття інформації про витрати.

Відсутність системного підходу до формування економіко-облікової забезпечення виробництва еко-продукції створює ризики недостатньої обґрунтованості цінової політики, ускладнює процес залучення інвестицій через непрозорість структури собівартості та унеможлиблює ефективне стратегічне планування розвитку підприємств у контексті «зеленої» економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретично-прикладні засади розвитку органічного виробництва є предметом дослідження широкого кола як зарубіжних так і українських вчених. Зарубіжні дослідження формують вагомий теоретичний базис щодо еколого-орієнтованих виробничих процесів. Так, роботи G. Scarpato (2018) [16] R. Zanolì (2004) [17] розкривають економічні детермінанти та ринкові механізми розвитку органічного виробництва в ЄС, підкреслюючи зростання ролі сертифікації у формуванні довіри споживачів. Дослідження R. Ries & H. Hilti (2020) [12] присвячені оцінюванню екологічної ефективності аграрних технологій відповідно до принципів сталого розвитку. У працях J. Guthman (2014) [13] проаналізовано соціально-економічні наслідки розширення органічного сектору, зокрема його вплив на структуру аграрного підприємництва. Водночас M. Hortenhuber et al. (2019) [14] обґрунтовано методичні підходи

до екологічного та бухгалтерського оцінювання виробництва органічної продукції, що актуалізує питання удосконалення облікових процедур.

Вагомий внесок у розвиток теорії та практики органічного виробництва зробили українські дослідники. Зокрема, у працях Шуварової І.В. [11] уточнено концептуальні положення сталого виробництва та запропоновано методичні підходи до оцінювання еколого-економічної ефективності органічного аграрного виробництва. Лузан Ю.Я. [8] розкрито інституційні аспекти функціонування органічного ринку та окреслено роль державної підтримки у формуванні конкурентоспроможних органічних господарств. У роботах Марчук У.О. [15] та Фабіянської В.Ю. [15] поглиблено теоретико-методичні засади менеджменту якості, розроблено підходи до обліково-контрольного забезпечення якості аграрної продукції та оцінено його вплив на рівень прибутковості підприємств. Комплексність наукових підходів поглиблюють дослідження Мороз Ю.Ю. [9] та Цаль-Цалко Ю.С. [9], яким узагальнено особливості фінансового та управлінського обліку в органічному секторі та визначено специфіку формування інформаційної бази для прийняття управлінських рішень. Карпишина А.О. [7] Гнатишин Л. [10] розглянуто організаційні засади функціонування фермерських господарств у сільськогосподарському виробництві, окреслено їх роль у структурі аграрної системи та підкреслено значення дотримання стандартів якості продукції для підвищення ефективності та конкурентоспроможності фермерських господарств.

Формулювання цілей статті. (постановка завдання). Метою статті є теоретичне обґрунтування та оцінка підходів до обліку витрат виробництва еко-продукції рослинництва з урахуванням вимог міжнародних і національних стандартів обліку та визначення напрямів удосконалення методики їх формування для забезпечення прозорості, достовірності та порівнянності облікової інформації в умовах сталого розвитку аграрного сектору.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній літературі поняття «еко-продукція», «органічна продукція», «екологічно чиста продукція» часто вживаються як синоніми, однак вони мають певні змістові розбіжності. Згідно з Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», органічною вважається продукція, вироблена без використання хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів та антибіотиків, що відображає європейський стандарт визначення.

У процесі аналізу сучасної наукових та нормативних інформаційних джерел було виявлено, що поняття «еко-продукція» інтерпретується по-різному залежно від обраного підходу. Відсутність єдиного універсального визначення обумовлює різний фокус у трактуванні сутності екологічного виробництва.

Концепція еко-продукції розвивається в межах трьох основних підходів, що наведено на рис. 1.

Технократичний підхід зосереджується на характеристиках складу продукції, передбачаючи відсутність генетично модифікованих організмів, пестицидів та хімічних добрив. Цей підхід переважно закріплений на законодавчому рівні у Законі України «Про органічне виробництво» (2018) та діяльність сертифікаційних органів (наприклад: виробництво сертифікованої органічної продукції за стандартами EU/USDA).

Екосистемний підхід інтерпретує еко-продукцію як результат виробничої діяльності, що оцінюється з позицій її впливу на стан ґрунтів, збереження біорізноманіття та загальний екологічний баланс навколишнього середовища. Представниками цього підходу є М. Lockeretz (2007), В. Huber (IFOAM) та прихильники агроекологічних підходів. На практичному рівні це передбачає застосування сидеральних культур, мінімізацію механічного обробітку ґрунту та впровадження принципів агроландшафтного планування.

Соціально-економічний підхід акцентує увагу на впливі виробничої діяльності на рівень добробуту населення, стан громадського здоров'я та забезпечення сталого розвитку територіальних громад. Цей підхід відображений у Стратегії ООН з Цілей сталого розвитку та концепції «сталого села». Практична реалізація цього підходу проявляється у впровадженні програм підтримки місцевих екофермерів, сільськогосподарських кооперативів та соціально орієнтованих господарств у сільських територіях.

Підходи концепції виробництва еко-продукції

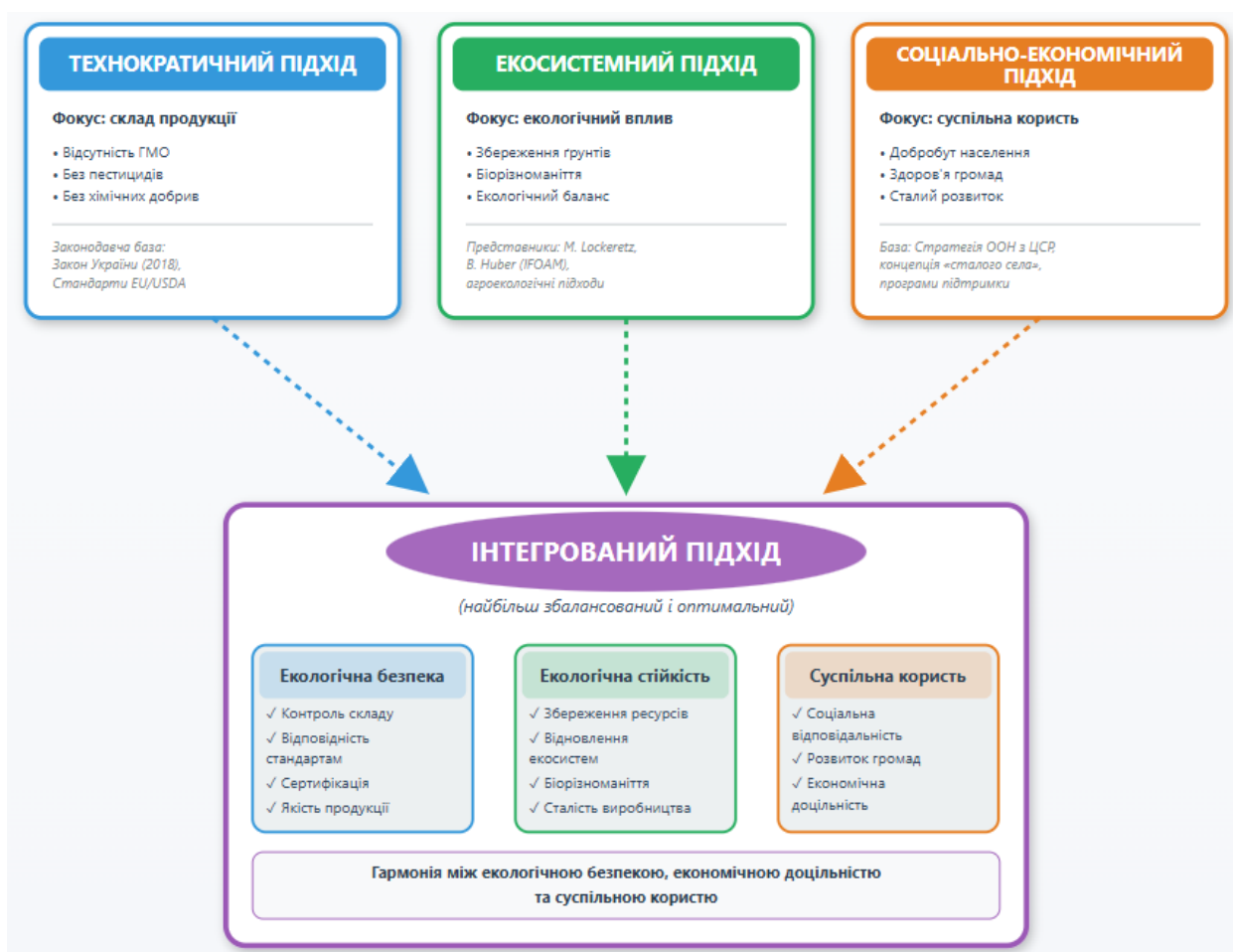

Рис.1. Підходи концепції виробництва еко-продукції

Джерело: сформовано авторами

Найбільш оптимальним вважається інтегрований підхід, який синтезує технократичні, екосистемні та соціально-економічні аспекти у

єдиній концептуальній моделі, оскільки лише так можна досягти гармонії між екологічною безпекою, економічною доцільністю та суспільною користю. Обмеження лише технічними критеріями не відображає комплексної сутності екологічного виробництва. Ключова проблема полягає у відсутності уніфікованої міжнародної термінологічної бази, яка б забезпечувала стандартизоване тлумачення понять, мінімізувала можливості маркетингових маніпуляцій та сприяла підвищенню прозорості ланцюгів постачання еко-продукції.

Виробництво рослинницької продукції - це не миттєвий, а тривалий біологічний цикл, що охоплює період від посіву до збору врожаю. У випадку багаторічних культур цей процес розтягується на кілька років. У обліковому відображенні технологічного процесу це означає: накопичення витрат протягом усього виробничого періоду; необхідність обліку незавершеного виробництва на кожен звітний період; проблеми з оцінкою продукції, яка ще не завершена, але вже має економічну цінність (наприклад, врожай на полі) [3].

МСБО 41 «Сільське господарство» пропонує оцінювати біологічні активи за справедливою вартістю ще до моменту збору, тоді як у національній практиці врожай визнається після завершення виробничого циклу, і це ускладнює звітність і планування [1].

Сільське господарство є високо сезонним бізнесом, де: більшість витрат припадає на весну та літо (посів, догляд та захист рослин); доходи зосереджені у період збирання врожаю (осінь) або його реалізації (зима-весна наступного року) [2].

У обліковому відображенні даних операцій це створює проблеми: у визначенні рентабельності за кварталами; у плануванні грошових потоків; у формуванні дебіторської заборгованості у зв'язку з сезонною реалізацією продукції на умовах відстрочення платежу. Для еко-виробників ці труднощі поглиблюються через складніші технологічні процеси, відсутність стабільного ринку збуту та додаткові витрати. Еко-продукція має відмінні

характеристики, однак при збільшенні витратної частини, що пов'язано з дотриманням екологічних норм та міжнародних стандартів [4].

Користуючись таблицею 1 наведемо особливості обліку витрат виробництва еко-продукції.

Таблиця 1. Особливості обліку витрат виробництва еко-продукції

Вид витрат	Суть витрат	Особливості обліку
Сертифікація органічного виробництва	Сплата за аудит, перевірку, ліцензії	Має враховуватись у складі загальновиробничих витрат
Аналіз ґрунтів, води, сівозміни	Екологічний моніторинг для підтвердження дотримання стандартів	Потребує деталізації у складі витрат на дослідження
Утилізація органічних відходів	Компостування, біообробка, відмова від спалювання	Вимагає спеціального обліку операцій
Використання біопрепаратів	Натуральні добрива та засоби захисту	Вищі ціни, потребують окремого аналітичного рахунку
Навчання персоналу (еко-протоколи)	Тренінги, підвищення кваліфікації з агроекології	Часто недооцінюється, але є критичним у управлінні якістю

Джерело: узагальнено авторами на основі [2, 4]

У обліковій системі бухгалтерського обліку, відповідно до НП(С)БО) такі витрати не ідентифікуються окремо, а змішуються з іншими виробничими або адміністративними витратами і це призводить до втрати аналітики, неможливості ефективного управлінського контролю та ускладнює обґрунтування цін.

Облік витрат у системі екологічного виробництва продукції рослинництва характеризується низкою галузевих та специфічних особливостей, зумовлених біологічною природою активів, сезонністю виробничих процесів і підвищеними екологічними вимогами. Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСБО 41 «Сільське господарство» та МСФЗ «Оцінка справедливої вартості») забезпечують методологічні засади для адаптивного реагування на ці виклики шляхом застосування концепції справедливої вартості, розширеного розкриття інформації та підвищення прозорості оцінки ризиків. Натомість національні підходи потребують

удосконалення з урахуванням галузевих особливостей та специфіки екологічного виробництва [2, 5] (Табл.2).

Таблиця 2. Витрати виробництва еко-продукції рослинництва та їх облікове забезпечення

№	Категорія витрат	Приклади конкретних витрат	Особливості обліку (для еко-продукції)	Коментар
1	Прямі матеріальні витрати	Біонасіння, біодобрива, біозасоби захисту, мульча	Відображаються як частина виробничої собівартості; часто дорожчі за звичайні	Вимагають окремого аналітичного обліку для оцінки ефективності
2	Прямі трудові витрати	Оплата праці агронома, польових працівників	Ураховуються як виробничі витрати; обсяг робіт вищий через ручну працю	Зростає частка людських витрат через обмеження механізації
3	Витрати на сертифікацію	Аудит, оплата органу сертифікації, підготовка документів	Обліковуються як адміністративні або загальновиробничі	Повторюються щороку, можуть бути високими в період переходу на "еко"
4	Витрати на аналізи та контроль	Лабораторні дослідження ґрунтів, води, врожаю	Можуть включатися до витрат на якість або окремо вказуватись у звітах	Підвищують довіру до продукції, але потребують регулярності
5	Навчання персоналу	Курси з органічного землеробства, семінари	Адміністративні витрати; іноді інвестуються грантами	Важливо для дотримання стандартів і зменшення штрафів/порушень
6	Витрати на компостування	Побудова майданчиків, техніка для компосту, утримання	Часто недооцінюються, можуть включатися до загальновиробничих	Альтернатива спалюванню або вивезенню відходів
7	Амортизація "еко" обладнання	Крапельне зрошення, агродрони, біосканери	Частково підлягає податковим пільгам (якщо є держпідтримка)	Часто обладнання дорожче через новизну та сертифікацію
8	Маркетинг і пакування	Еко-упаковка, брендинг, просування на "зелених" платформах	Витрати на збут, однак мають високий вплив на кінцеву ціну	Підкреслюють "еко-цінність" продукту
9	Транспорт і логістика	Доставка малими партіями, холододовий ланцюг	Вища собівартість на одиницю продукції, якщо реалізація — напряду споживачеві	Часто децентралізоване постачання до фермерських ринків
10	Витрати на участь у ярмарках	Участь у біо-виставках, дегустаціях, сертифікованих ринках	Витрати на збут, можуть частково компенсуватись у рамках держпідтримки	Підвищення впізнаваності бренду та лояльності клієнтів

Як засвідчують дані таблиці 2, структура витрат в екологічному виробництві істотно відрізняється від традиційного сільського господарства. Вагому частку займають витрати, пов'язані не лише з процесом вирощування продукції, а й із забезпеченням відповідності екологічним стандартам, підвищенням кваліфікації персоналу, маркетинговими заходами та реалізацією принципів екологічної відповідальності. Такий рівень деталізації витрат має бути належним чином відображений у системі управлінського обліку, оскільки він безпосередньо впливає на формування цінової політики, рівень прибутковості та загальну ефективність діяльності підприємства. Водночас у межах чинних НП(С)БО відсутня чітка класифікація зазначених витрат, що ускладнює прозорість та порівняльний аналіз показників.

Аналіз чинних національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку свідчить, що вони переважно регулюють загальні принципи формування витрат і оцінки активів, тоді як екологічна складова аграрного виробництва відображена не достатньо. Н(П)СБО «Біологічні активи» враховує галузеву специфіку сільського господарства, проте не охоплює особливості екоорієнтованого виробництва, зокрема витрати на дотримання екологічних стандартів, сертифікацію та екологічний контроль. Інші положення (НП(С)БО 9,11,16,19) мають загальний характер і не передбачають механізмів розмежування традиційних і екологічних витрат. Міжнародні стандарти (МСБО 41,МСФЗ 9, МСФЗ 13) забезпечують більш гнучкий і прозорий підхід до оцінки біологічних активів, справедливої вартості та фінансових ризиків, що може слугувати орієнтиром для подальшої модернізації національної системи обліку з урахуванням екологічних аспектів виробництва. Користуючись таблицею 3 проведемо порівняльний аналіз обліку витрат виробництва еко-продукції відповідно до НП(С)БО та МСФЗ.

Порівняльний аналіз підходів до обліку витрат виробництва еко-продукції відповідно до НП(С)БО та МСФЗ свідчить про наявність суттєвих відмінностей між національною та міжнародною системами обліку витрат у

сільськогосподарському виробництві, зокрема у частині екологічно орієнтованої діяльності.

Таблиця 3. Порівняння підходів до обліку витрат виробництва еко - продукції відповідно до НП(С)БО та МСФЗ

Критерій порівняння	НП(С)БО (Україна)	МСФЗ / МСБО	Коментар
Витрати на виробництво	Визначаються за фактичними витратами (НП(С)БО 16)	Можуть оцінюватися за справедливою вартістю (МСБО 41)	МСФЗ більш гнучкі в оцінці
Облік біологічних активів	Згідно НП(С)БО 30 — за первісною вартістю	За справедливою вартістю мінус витрати на продаж (МСБО 41)	МСБО точніше оцінює екосистемну вартість
Еко - витрати (сертифікація, екоконтроль)	Не виділяються окремо	Можуть враховуватись у складі виробничих витрат, або операційної діяльності	В НП(С)БО — нечітко
Дебіторська заборгованість	Первісна оцінка — за номіналом, оцінка — за чистою реалізаційною вартістю	Оцінка — за очікуваними кредитними збитками (МСФЗ 9)	МСФЗ — більш консервативний підхід
Вихід продукції (оцінка врожаю)	Оцінюється після завершення виробництва	Можлива оцінка на дату балансу, навіть до завершення циклу вирощування	Це дає кращу аналітику в аграрному секторі
Примітки до фінзвітності	Як правило, мінімальні, формалізовані	Детальні пояснення щодо методів оцінки, ризиків, біоактивів, принципів розподілу витрат	В МСФЗ — краща аналітичність

Джерело: узагальнено авторами на основі [1,6]

Національні стандарти (НП(С)БО) базуються переважно на принципі історичної (фактичної) собівартості, що забезпечує простоту застосування, проте обмежує можливості аналітичної оцінки реальної вартості біологічних активів і результатів виробничого процесу. Міжнародні стандарти (МСБО 41, МСФЗ 9, МСФЗ 13) передбачають використання концепції справедливої вартості, що дозволяє більш об'єктивно відображати економічні вигоди від біоактивів і зменшувати інформаційну асиметрію у фінансовій звітності.

Особливої уваги заслуговує питання відображення екологічних витрат, які у межах НП(С)БО не мають чіткого методичного визначення, тоді як міжнародна практика допускає їх інтеграцію до складу виробничих чи операційних витрат з урахуванням принципів сталого розвитку. Важливо також, що міжнародні стандарти фінансової звітності надають ширші можливості для оцінки врожаю та біологічних активів на дату балансу, що сприяє формуванню більш динамічної аналітичної системи управління в аграрному секторі. Розширене розкриття інформації у примітках до фінансової звітності за МСФЗ підвищує рівень прозорості, обґрунтованості управлінських рішень і привабливість еко-виробників для інвесторів.

Важливим аспектом, який наразі залишається недостатньо висвітленим як у національних стандартах бухгалтерського обліку, так і в практичній площині облікової складової, є класифікація витрат виробництва еко-продукції за критерієм їх змінності. У зарубіжній науковій літературі, особливо в межах концепцій управлінського обліку та систем калькулювання собівартості (зокрема ABC, стандарт-костинг), поділ витрат на змінні та постійні розглядається як базовий інструмент прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

В умовах органічного виробництва, де значна частка витрат пов'язана із сертифікацією, підвищенням кваліфікації персоналу, моніторингом стану ґрунтів та утилізацією відходів, застосування класифікації за ступенем змінності забезпечує можливість:

- оцінювати гнучкість витрат і рівень адаптивності виробничої системи до коливань попиту;
- прогнозувати показники беззбитковості діяльності;
- оптимізувати технологічні процеси відповідно до економічних параметрів ефективності.

Впровадження класифікації витрат за ознакою змінності в систему управлінського обліку екологічного виробництва сприятиме підвищенню аналітичної інформативності облікових даних, удосконаленню структури

собівартості та зростанню загальної ефективності функціонування підприємств органічного сектору.

Висновки. Концепція еко-продукції сформувалася в рамках трьох фундаментальних теоретико-методологічних підходів: технократичного, що зосереджується на фізико-хімічних характеристиках продукції; екосистемного, орієнтованого на оцінювання впливу виробництва на навколишнє природне середовище; та соціально-економічного, який охоплює питання соціальної відповідальності, добробуту споживачів і принципів сталого розвитку. Найбільш науково обґрунтованим вважається інтегрований підхід, що синтезує положення всіх трьох концептуальних напрямів та забезпечує комплексність оцінювання. Водночас проблематичним залишається відсутність уніфікованого міжнародного термінологічного апарату, що спричиняє ризики інформаційних маніпуляцій у маркетингових практиках і ускладнює забезпечення прозорості ланцюгів постачання еко-продукції.

1. Облік витрат виробництва еко-продукції рослинництва характеризується низкою специфічних особливостей, зумовлених біологічною природою сільськогосподарських активів, сезонністю виробничих циклів та підвищеними екологічними вимогами до технологічних процесів. До категорії характерних витрат належать витрати на сертифікацію відповідності екологічним стандартам, проведення екологічного моніторингу, організовану утилізацію органічних відходів, застосування біологічних засобів захисту та живлення рослин, що є дорожчими за традиційні аналоги, а також підготовка й навчання персоналу щодо дотримання екологічних регламентів і технологічних протоколів.

2. Порівняльний аналіз національних та міжнародних стандартів засвідчив, що положення МСФЗ, зокрема МСБО 41 «Сільське господарство» та МСФЗ 13 «Оцінка справедливої вартості», формують більш гнучку та прозору методологію обліку витрат на виробництво еко-продукції. Це зумовлено застосуванням механізмів оцінки за справедливою

вартістю, ширшим обсягом розкриття інформації та інтеграцією ризик-орієнтованого підходу. Водночас національні стандарти (НП(С)БО), орієнтовані переважно на історичні витрати, не виокремлюють екологічно специфічні витрати, що обмежує аналітичні можливості та ускладнює формування ефективної системи управлінського обліку та втрати аналітики, що ускладнює можливості дієвості управлінського контролю.

3. Для забезпечення сталого розвитку ринку еко-продукції в Україні доцільним є: удосконалення методичних підходів до обліку витрат з урахуванням екологічних стандартів та галузевих вимог; проведення оцінювання впливу екологічно орієнтованих технологій на формування фінансових результатів; розроблення прозорих та уніфікованих критеріїв економічної оцінки еко-продукції; упровадження систем екологічного управлінського обліку, як інструменту підвищення прозорості та обґрунтованості управлінських рішень.

4. Інтеграція витрат за ступенем їх змінності до системи управлінського обліку екологічно орієнтованого виробництва забезпечить можливість визначення еластичності витрат, прогнозування точки беззбитковості оптимізації структури собівартості та підвищення результативності функціонування підприємств органічного сектора.

5. Національна система обліку потребує методологічного оновлення з урахуванням принципів справедливої вартості, екологічної орієнтації та розширеного інформаційного розкриття, що відповідає сучасним вимогам сталого розвитку та міжнародної практики ведення аграрного бізнесу.

Література

1. Нормативно-правове забезпечення бухгалтерського обліку в підприємницькій сфері // Офіційний вебсайт Міністерства фінансів України URL: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (дата звернення 14.11.2025 р.)

2. Васильєва В., Семенюк Д. Облік доходів і витрат: напрями гармонізації міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності / В. Васильєва, Д. Семенюк // Економічний простір. 2021. № 165. URL: <http://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/196522> (дата звернення 10.11.2025 р.)

3. Линник О.І. Сучасна вітчизняна та зарубіжна практика калькулювання собівартості продукції, обліку та управління виробничими витратами підприємства. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 6. С. 320-325. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/6_ukr/64.pdf (дата звернення 14.11.2025 р.)

4. Ромашко О.М. Оцінка та облік витрат за міжнародними стандартами звітності. Збірник наукових праць Університету економіки та права «КРОК». 2022. № 3(67). С. 45-49.

5. Перспективи розвитку обліку, контролю та аналізу в контексті євроінтеграції: тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної конференції (Одеса, 26 травня 2016 р.). Одеса: Одеський національний економічний університет. 2016. 302 с. URL: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/sbornik_konf_26052016.pdf (дата звернення 14.11.2025 р.)

6. Запровадження міжнародних стандартів фінансової звітності // Офіційний вебсайт Міністерства фінансів URL: <https://mof.gov.ua/uk/zaprovadzhennja-mizhnarodnih-standartiv-finansovoi-zvitnosti> (дата звернення 9.11.2025 р.)

7. Карпишин А.О. Організація контролю та аудиту в органічних аграрних підприємствах. – Львів: ЛНАУ, 2019.

8. Лузан Ю.Я. Інституційні засади формування ринку органічної продукції в Україні. Науковий вісник НУБіП. 2017.

9. Мороз Ю.Ю., Цаль-Цалко Ю.С. Облікове забезпечення господарської діяльності товаровиробників органічної продукції. URL:

http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8415/1/Organik_2017_289297.pdf

(дата звернення 10.11.2025).

10. Гнатишин Л. Фермерські господарства в організаційній системі сільськогосподарського виробництва. *Аграрна економіка*. 2012. Т. 5, № 1-2. - С. 26-31. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ae_2012_5_1-2_7. (дата звернення 10.11.2025).

11. Шуварова І. В. Органічне виробництво як складова сталого розвитку аграрного сектора. Київ: НААН, 2019.

12. *Environmental Performance Assessment of Agricultural Production Systems*. Sustainability.

13. Guthman, J. (2014). *Agrarian Dreams: The Paradox of Organic Farming in California*. University of California Press.

14. Hörtenhuber, S., Lindenthal, T., & Zollitsch, W. (2019). *Accounting for Environmental Impacts in Organic Farming Systems*. Agricultural Systems.

15. Marchuk U., Fabiianska V. Product quality as a condition for maximisation of profit: accounting and control aspects. *Ekonomicnij Casopis – XXI (Economic Annals-XXI)*. 2017. 163(1-2(1)) P. 85-90.

16. Scarpato, G. (2018). *Sustainability and Organic Agriculture: Economic and Policy Perspectives*. Journal of Cleaner Production.

17. Zanoli, R. (2004). *The European Organic Food Market: Current Status and Future Perspectives*. CABI Publishing.

References

1. Ministry of Finance of Ukraine (2024), “Legal Support of Accounting in Private Sector. Financial reporting forms”, available at: <https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1> (Accessed 14.11.2025).

2. Vasyl'ieva. V. and Semeniuk. D. (2021), “Accounting for income and expenses: directions of harmonization of international and national accounting and financial reporting standards”, *Ekonomichnyj prostir*, vol. 165, available at: <http://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/196522> (Accessed 10.11.2025).

3. Lynnyk, O.I. (2016), "Modern domestic and foreign practice of product costing, accounting and management of production costs of the enterprise", *Ekonomika i suspil'stvo*, vol. 6, pp. 320-325, available at: https://economyandsociety.in.ua/journals/6_ukr/64.pdf (Accessed 14.11.2025).
4. Romashko, O.M. (2022), "Estimation and accounting of costs according to international reporting standards", *Zbirnyk naukovykh prats' Universytetu ekonomiky ta prava «KROK»*, vol. 3(67), pp. 45-49.
5. Odes'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet (2016), *Materialy IV Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii [Prospects for the Development of Accounting, Control, and Analysis in the Context of European Integration. Materials of the IV International Scientific-Practical Conference]*, Odessa, Ukraine, available at: http://oneu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/12/sbornik_konf_26052016.pdf (Accessed 14.11.2025 r.)
6. Ministry of Finance of Ukraine (2025), "Introduction of international financial reporting standards", available at: <https://mof.gov.ua/uk/zaprovadzhennja-mizhnarodnih-standartiv-finansovoi-zvitnosti> (Accessed 9.11.2025).
7. Karpys'hyn, A.O. (2019), *Orhanizatsiia kontroliu ta audytu v orhanichnykh ahrarnykh pidpriemstvakh [Organization of control and audit in organic agricultural enterprises]*, LNAU, L'viv, Ukraine.
8. Luzan, Yu.Ya. (2017), "Institutional principles of organic market formation in Ukraine", *Naukovyj visnyk NUBiP*.
9. Moroz, Yu.Yu. and Tsal'-Tsalko, Yu.S. (2017), "Accounting support for economic activities of organic producers", Available at: http://ir.znau.edu.ua/bitstream/123456789/8415/1/Organik_2017_289297.pdf (Accessed 10.11.2025).
10. Hnatyshyn, L. (2012), "Farms in the organizational system of agricultural production", *Agrarian Economy*, Vol. 5, No. 1-2, pp. 26-31, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ae_2012_5_1-2_7. (Accessed 10.11.2025).

11. Shuvarova, I.V. (2019), Orhanichne vyrobnytstvo iak skladova staloho rozvytku ahrarnoho sektora [Organic production as a component of sustainable development of the agricultural sector], NAAN, Kyiv, Ukraine.
12. Wang, H. Yang, Y. Zhang, X. and Tian, G. (2015), “Environmental Performance Assessment of Agricultural Production Systems”, Sustainability, vol. 7(11), pp. 15772-15784.
13. Guthman, J. (2014), Agrarian Dreams: The Paradox of Organic Farming in California, University of California Press, Berkeley, USA.
14. Hörtenhuber, S. Lindenthal, T. and Zollitsch, W. (2019), “Accounting for Environmental Impacts in Organic Farming Systems”, Agricultural Systems.
15. Marchuk, U. and Fabiianska, V. (2017), “Product quality as a condition for maximisation of profit: accounting and control aspects”, Ekonomichnij Casopis – XXI, vol. 163(1-2(1)), pp. 85-90.
16. Scarpato, G. (2018), “Sustainability and Organic Agriculture: Economic and Policy Perspectives”, Journal of Cleaner Production.
17. Zanoli, R. (2004), The European Organic Food Market: Current Status and Future Perspectives, CABI Publishing, Berkshire, UK.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2025 р.